

УДК 747.012.01

МОРФОЛОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ОРНАМЕНТУ В МОНУМЕНТАЛЬНИХ СТІНОПИСАХ МОДЕСТА СОСЕНКА

РАДОМСЬКА Віолетта

Національний університет «Львівська політехніка», Україна
w.r.radomska@gmail.com

Розглянуто морфологічні, естетичні й образно-тематичні функції орнаментальних схем та сегментних мотивів у монументальних стінописах Модеста Сосенка. В контексті комплексного аналізу формування інтер'єрного сакрального простору за посередництвом монументального мистецтва, поставлено мету проаналізувати семантичні та композиційні особливості орнаментальних елементів, їх використання у синтезі із іконографічною сюжетною інфраструктурою стінописів, літургійно-обрядовим предметним дизайном та архітектонікою конкретного інтер'єрного простору. На основі морфологічного аналізу автентичних стінописів Модеста Сосенка (1875-1920), які збережені в системі об'ємно-просторового середовища сакральних просторів, поставлено завдання визначити принципи втілення візуальних, морфологічних закономірностей в системі орнаментики. Прослідкувати методологію проектно-художньої творчості з огляду на проблематику формування гармонійного дизайну предметно-просторового середовища у сакральній забудові.

Ключові слова: орнамент, морфологічний аналіз, семантика, стилістика, інтер'єрне середовище, Модест Сосенко.

ВСТУП

Для пошуку нових підходів у проектно-художній діяльності для формування гармонійного предметно-просторового середовища сакральних споруд, розглянуто особливості стінописів Модеста Сосенка. Особлива увага приділена художньо-монументальним композиціям в інтер'єрах сакральної архітектури. Інтерпретація народного мистецтва, застосування нових мистецьких вартостей, дозволяє митцеві створити свій оригінальний стиль, який є важливим аналоговим прикладом в генеративному проектуванні сакральних інтер'єрів на сучасному етапі.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі морфологічного аналізу орнаментальних схем в структурі композиційних задумів сакральних стінописів Модеста Сосенка, виявити інструмент формування образно-стилістичної,

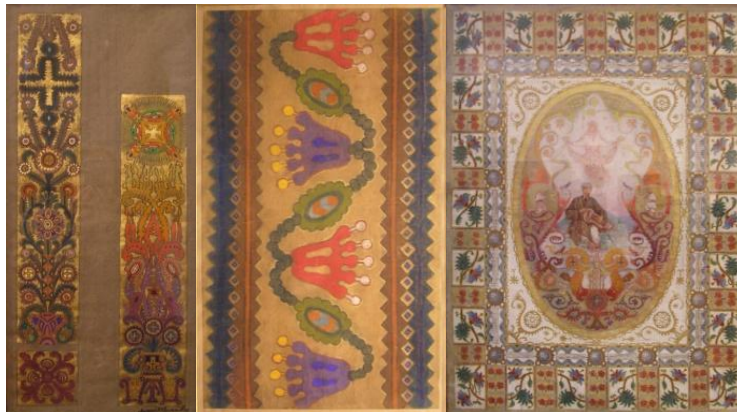
композиційної системи просторових модулів орнаменту в загальній структурі богословської інфраструктури інтер'єру сакральної споруди.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Регулярність, з якою повертаються до культурної свідомості дискусії щодо ролі орнаменту, наближено пояснюється тезою, що в кризі орнаменту слід вбачати відбиток кризової свідомості модерну як одної з її основоположних ознак. Орнамент не є автономною художньою практикою, але володіє дискурсивно-архітектонічною функцією внутрішньо змінного стильового поля [1]. За допомогою орнаменту архітектура модерну загострює свій концептуальний напрям, в орнаменті відбувається її реконцептуалізація у змінному культурному стильовому середовищі. В стилістиці модерну художники повертають орнаменту роль семантичного та структурного елементу, зокрема ці тенденції чітко ретранслюються в архітектурних поліхроміях [2].

Розробки львівського монументаліста Модеста Сосенка (1875-1920), який започаткував новий концептуальний підхід у пошукові ідентичності за посередництвом стінописів в сакральних та громадських інтер'єрах, стають програмними та ключовими [3]. Звертаючись до морфологічного аналізу орнаментики, визначено, що нові орнаментальні схеми знаходять аналогію у складній орнаментіці галицьких рукописів та стародруків, полтавських гаптів, київських рушників, українського килиму тощо. Ритм, акценти, цілісність орнаменту утворюється вдалими кольоровими і тональними, текстурними співвідношеннями. Складне переплетення концентричних, прямих ліній утворюють площини, які заповнюються різноманітними модулями, зазвичай «мальтійськими хрестами». При графічній аналітиці структури орнаментів спостерігається цікава системність «самоутворення» складних схем на основі простого геометричного елементу, що характерно для принципів фрактальної геометрії [4]. Важливий процес – етап проектування. Значна кількість проектних розробок для формування власних орнаментальних схем, засвідчує методичність у підході до організації образно-стилістичної інфраструктури інтер'єрного простору будівлі. Модест Сосенка вдало інспірує модерні тенденції з принципами та візуальними особливостями «візантійського» мистецтва [3]. Такий синтез проявився у взаємному балансуванні між елегантними пропорціями стилізованих силуетів іконографічних зображень та насиченим орнаментальним обрамленням трансформованих елементів слов'яно-візантійського орнаменту.

В контексті програмних ідей львівської сецесії, в декоративно-монументальних роботах художника зроблено акцент на стилізацію мотивів народної творчості (рис.1).

Рис. 1. Проєкти М.Сосенка (1905-1914),
фото В.Радомська

Цокольна частина храму чи громадського простору членується цільними модульними орнаментальними схемами з дотриманням можливих засобів композиції: пропорціями, масштабом, виділення композиційного центру, ієрархії, ритму, модуля, симетрії або асиметрії, нюансу, контрасту, тотожності, статики чи динаміки тощо. Цей принцип утворює своєрідні патерни, які заформатовані у відповідні візуальні цільні геометричні форми (квадрат, прямокутник, коло). Зображення на склепіннях храму чи інших архітектонічних деталях обрамлюється та доповнюється спрощеними орнаментальними фризами чи замкнутими композиціями, що дає можливість акцентувати увагу саме на сюжеті зображення, підсилює архітектоніку конструкції будівлі та визначену локацію іконографічної програми стінописів. Загальна насиченість храму орнаментикою відіграє роль дієвого візуального інструменту для організації простору інтер'єру храму.

Мотиви народної орнаментики «дерева життя», оригінально інтерпретовані та відтворені Модестом Сосенком у розписах Малого та Великого залів Музичного інституту у Львові (1914-1915). Схеми кожного «дерева» насичені квітковими елементами знизу доверху – від більших при основі, до щораз дрібніших вверху. Митець використовує популярний у народній творчості мотив хвилястого бігунця, який у своїх вгинах та виступах заповнюється різноманітними елементами рослинного характеру, стилізованими тюльпановидними квітками, гронами винограду і т.д. Композиція плафону побудована за принципом народного килима, завершує композицію прямокутного плафону орнаментований фриз по периметрові стелі.

Методика та характер застосування орнаментальних мотивів відзначає монументальне мистецтво М.Сосенка як програмну складову на шляху формування принципів в організації інтер'єрного простору сакральної архітектури. Це свідчить про новий підхід до ролі орнаменту та його формотворчої і функціонально-прикладної функції.

ВИСНОВКИ

В пошукові ідентичності, гострому зацікавленні народними традиціями прослідковується самобутність монументальної творчості Модеста Сосенка. Досвід авторського проектування та реалізації численних монументальних об'єктів, становить вагому джерельну базу для формування концепції нових розробок у галузі декоративно-монументального дизайну в інтер'єрах сучасної сакральної архітектури.

ЛІТЕРАТУРА

1. ARCH+, Zeitschrift für Architektur und Städtebau, Berlin, October 2008, №189, 131 p.
2. Jörg H. Gleiter . Zur Genealogie des neuen Ornaments im digitalen Zeitalter//ARCH+, Zeitschrift für Architektur und Städtebau, Berlin, 2008, №189, p. 78-83.
3. Радомська В. Модест Сосенко – автор розпису храму Арх. Михаїла у Підберізцях. Збереження та порятунок сакральних пам'яток Галичини. Львів: Срібне слово. 2006. №1. С. 50-54.
4. Скиннер С. Священная геометрия. Расшифровываая код. Гонконг: Кладезь-Букс. 2007. 120 с.

RADOMSKA V. MORPHOLOGICAL PATTERNS OF ORNAMENT IN MONUMENTAL POLYCHROME PAINTINGS BY MODEST SOSENKO

The morphological, aesthetic, figurative, and thematic functions of ornamental patterns and segmental motives in monumental murals by Modest Sosenko have been researched. In the context of the comprehensive analysis of the formation of sacred environment interior with the help of monumental art, the research purpose to analyze the semantic and compositional features of ornamental elements, their application in synthesis with the iconographic plot infrastructure of polychrome paintings, the liturgical and rite object design and the architectonics of the specific interior space has been outlined. As based on the morphological analysis of the authentic murals by Modest Sosenko (1875-1920), which are preserved in the system of dimensional and spatial environment of sacred objects, the following research objectives have been specified: to determine the principles of implementing visual and morphological patterns in the system of ornamentation and deduce the methodology of project and art work from the view point of forming the harmonious design of spatial environment within sacred objects.

Keywords: ornament, morphological analysis, semantics, stylistics, interior environment, Modest Sosenko.